

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ

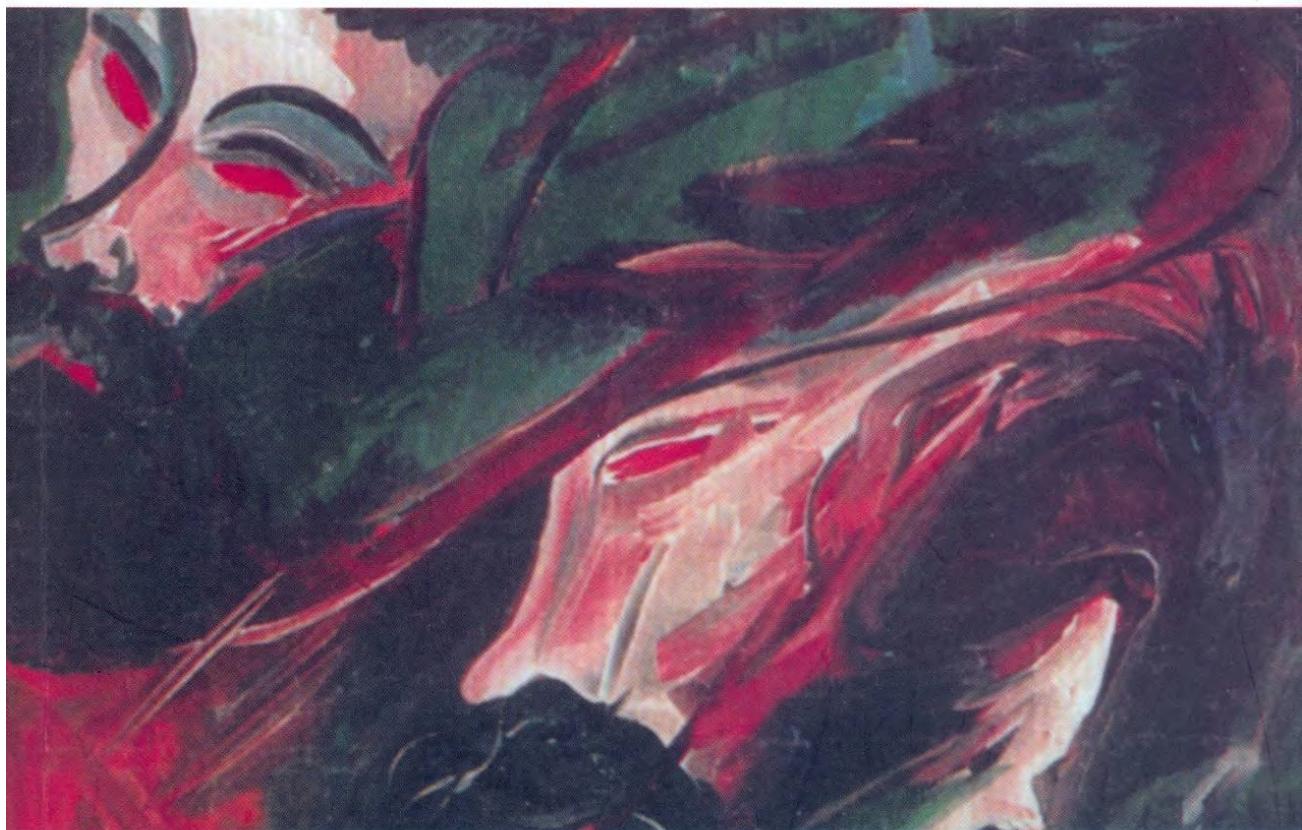
ΤΟ ΕΥΡΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ:

παλαιότερες αναγνώσεις
και νέες προσεγγίσεις

30-31 2009
Μαΐου

Πανεπιστημιούπολη
Κομοτηνή

| Κεντρικό Αμφιθέατρο

«Ούδεμία τέχνη δύναται νὰ δηλώσῃ τὴν ἔαυτῆς παρουσίαν ἄλλως, εἰ μὴ διὰ τῶν ἔργων τῆς»
(Ψυχολογικαὶ μελέται ἐπὶ τοῦ καλοῦ)

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ Δ.Π.Θ.
ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΡΕΥΝΩΝ Δ.Π.Θ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΚΟΛΗ-ΚΟΥΛΕΔΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	11
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑΣ	15
ΕΛΕΝΑ ΚΟΥΤΡΙΑΝΟΥ «Εσπούδαξον κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν Γοττίγη...»: Ζητήματα ποιητικής στο έργο του Γ. Βιζυηνού και το χειρόγραφο «Λυρικά»	19
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΛΑΝΑΣ Σχετικά με τη θέση του Γεωργίου Βιζυηνού σε μια μελλοντική ιστορία της ποιητικής μας τέχνης	27
ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ Αναψηλαφώντας τα χειρόγραφα πατάλοιπα του Γ.Μ. Βιζυηνού	35
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΡΟΥΛΗΣ Ο Βιζυηνός και το υποκείμενο της γραφής	57
ΚΕΛΗ ΔΑΣΚΑΛΑ Η νόσος ως λύτρωση στον Βιζυηνό	71 *
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΗΣ Η αποκάλυψη της πραγματικότητας στα διηγήματα του Γεώργιου Βιζυηνού	85 *
ΓΕΩΡΓΙΑ ΠΑΤΕΡΙΔΟΥ Ταυτότητα και τόπος στο διήγημα <i>Ai συνέπειαι της παλαιάς ιστορίας</i>	99
ΣΤΕΛΛΑ ΣΠ. ΧΕΛΙΔΩΝΗ Το διήγημα του Γ. Βιζυηνού <i>Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως</i> και το ζήτημα του ειδολογικού χαρακτήρα του	115
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ Μερικές διαπιστώσεις, σκέψεις και προτάσεις για μεταπολιτευτικές και σύγχρονες εκδόσεις έργων του Γ. Βιζυηνού	131
ΣΩΤΗΡΙΑ ΣΤΑΥΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Επίγονοι του Βιζυηνού στη νεότερη μεταπολεμική πεζογραφία μας	143
ΜΑΡΙΑ ΔΗΜΑΣΗ Το έργο του Βιζυηνού στα βιβλία της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	161

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ Σκηνικές και κινηματογραφικές διασκευές των έργων του Γεωργίου Βιζυηνού	179
ΙΩΑΝΝΑ Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ <i>Oι καλόγεροι και η λατρεία του Διονύσου εν Θράκη</i> : Ο Γ. Βιζυηνός, η «μαρτυρία» του για την επιβίωση ενός «αρχαίου δρώμενου» στη Θράκη και η σχέση του συγγραφέα με το αρχαίο δράμα	199
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΣΧΑΛΗΣ Ο λατινικός «βίος» (<i>vita</i>) του Γεωργίου Βιζυηνού: λογοτεχνικά πρότυπα και ιδεολογία	215
ΕΛΠΙΔΑ ΡΙΚΟΥ Με αφορμή τον «Μοσκώβ-Σελήμ»: Το έργο του Βιζυηνού από τη σκοπιά της σύγχρονης ανθρωπολογίας της τέχνης	229
ΝΙΚΟΣ ΜΑΥΡΕΛΟΣ «Ψυχολογικά μελέται επί του Καλού του Γ. Βιζυηνού: Ή “παιδιά” και η “φυσική τάσις προς μίμησιν” ως παράγοντες διαμόρφωσης της “καλολογικής διαθέσεως” και του έργου τέχνης»	241
ΟΛΥΜΠΙΑ ΤΑΧΟΠΟΥΛΟΥ Στοιχεία καιροναβαλικής κοσμοθεώρησης στα διηγήματα του Γ. Βιζυηνού	259
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ Κ. ΜΑΜΩΝΗ	279

ΜΑΡΙΑ ΔΗΜΑΣΗ

Το έργο του Γεωργίου Βιζυηνού στα βιβλία της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στο Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών¹ η λογοτεχνία ορίζεται ως μάθημα το οποίο συνιστά ειδικής ποιότητας μορφωτικό αγαθό και αποσκοπεί όχι τόσο στην παροχή γνώσεων όσο στη διαμόρφωση στάσεων και συστήματος αξιών με το να φέρει τον μαθητή-αναγνώστη σε επικοινωνία με σημαντικά και ποιοτικά αξιόλογα έργα, να τον ασκήσει και να τον εθίσει στην ανάγνωσή τους. Ο διατυπόμενος σκοπός αντιλαμβάνεται τη λογοτεχνία ως αισθητικό αντικείμενο και επιδιώκει την ανάπτυξη της ικανότητας για κριτική κατανόηση των λογοτεχνικών κειμένων από τους μαθητές, στο πλαίσιο των αρχών των Προγραμμάτων αναλυτικής δομής. Στους Γενικούς στόχους της διδασκαλίας αναφέρεται: «Να γνωρίσει (ο μαθητής) μορφές και αξίες του πολιτισμού που συνδέονται τόσο με τη ζωή, την παράδοση και τη φυσιογνωμία του έθνους όσο και με το ευρύτερο πολιτισμό περιβάλλον στην ευρωπαϊκή ή την οικουμενική του διάσταση». Η επιδιωκόμενη πολιτισμική μεταβίβαση προσδίδει στο Πρόγραμμα και στοιχεία της φιλοσοφίας των Προγραμμάτων μιμητικής δομής².

Στο κείμενο των Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σημειώνεται ότι: «Η διδασκαλία της λογοτεχνίας είναι επικοινωνία με την έννοια της ανταλλαγής των οπτικών με τις οποίες προσλαμβάνεται, κατανοείται και ερμηνεύεται η πραγματικότητα σε διαφορετικές εποχές ή σε διαφορετικά κείμενα της ίδιας ή άλλης κουλτούρας. Ό,τι οικειοποιείται ο αποδέκτης του λογοτεχνικού έργου είναι μια πρόταση του κόσμου, την οποία το κείμενο αποκαλύπτει μετασχηματίζοντας την προσωπικότητα

1. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΕΠΠΣ, *Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1998, σ. 60.

2. E. Φρυδάκη, *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Κριτική, Αθήνα 2003, σ. 58.

του αναγνώστη»³. Επίσης ως «...απότερος σκοπός του μαθήματος της λογοτεχνίας διαγράφεται η οικείωση του μαθητή προς το φαινόμενο της λογοτεχνικότητας στις θεμελιακές εκδηλώσεις του και η καλλιέργεια εκείνης της εμπειρίας που την ονομάζουμε αισθητική και συνταιριάζει την κατανόηση και τη βίωση μέσα σε μια αδιάρρητα διαλεκτική σχέση»⁴, καθώς και «...η ουσιαστική κατά το δυνατόν επαφή των μαθητών με αντιρροσωπευτικά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομίας, εθνικής και παγκόσμιας, καθώς και έργα σύγχρονα που δίνουν εγγυήσεις ποιότητας και τροφοδοτούν τη συξήτηση γύρω από σύγχρονα προβλήματα και νέες αισθητικές τάσεις, για να καταστεί ο μαθητής ικανός να διαμορφώνει τις προσωπικές του στάσεις και πεποιθήσεις απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής και υποβοηθείται στη συγκρότηση του δικού του αξιακού συστήματος».

Το Πρόγραμμα Σπουδών φαίνεται να ενσωματώνει στοιχεία των αναγνωστικών θεωριών⁵ στα σκοπούμενα της διδασκαλίας της λογοτεχνίας και ως προς τα δομικά του στοιχεία να ακολουθεί και τις αρχές των Προγραμμάτων γενετικής δομής τα οποία αποσκοπούν στην ατομική ανάπτυξη του μαθητή μέσω της αναγνωστικής πράξης με βάση την επικοινωνιακή λειτουργία της λογοτεχνίας⁶.

Στο πιο πρόσφατο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο αναφέρεται ότι: «Ο γενικός σκοπός του μαθήματος της λογοτεχνίας είναι η ενδυνάμωση της μορφωτικής επάρκειας, της επικοινωνιακής ικανότητας και της συναισθηματικής ανάπτυξης των μαθητών μέσα από την ανάγνωση, κατανόηση και ερμηνεία αξιόλογων έργων σημαντικών Ελλήνων και ξένων λογοτεχνών.

Τα λογοτεχνικά κείμενα είναι φορείς εθνικών, οικουμενικών και διαπολιτισμικών αξιών... Με αυτή την προοπτική αναδεικνύεται η αξία της λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής παιδείας και της δημοκρατικής εκπαίδευσης, καθώς και η συμβολή της στην ισοτιμία των

3. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΠΣ., *Προγράμματα Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*, Θεωρητικές Επιστήμες, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000, σ. 162.

4. *Avt.*

5. Βλ. ενδεικτικά: W. Iser, *The Implied Reader*, The Johns Hopkins University Press, Βαλτιμόρη/Λονδίνο 1990· W. Iser, *The act of Reading*, The Johns Hopkins University Press, Βαλτιμόρη/Λονδίνο 1991· A. Κάλφας, *Ο μαθητής ως αναγνώστης, Λογοτεχνική θεωρία και διδασκαλία πράξης*, Μελέτη, Τα τραμάκια, Θεσσαλονίκη 1993· H. R. Jauss, *Θεωρία της πρόσληψης*, μτφρ. M. Πεχλιβάνου, Εστία, Αθήνα 1995· E. Φρυδάκη, «Ευέλικτες χρήσεις της λογοτεχνικής θεωρίας: το παράδειγμα του συνδυασμού της πρόσληψης και της κοινωνιοκριτικής», στο B. Αποστολίδην-Ε. Χοντολίδην (επιμ.). *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα 1999, και E. Φρυδάκη, *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Κριτική, Αθήνα 2003.

6. E. Φρυδάκη, *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Κριτική, Αθήνα 2003, σ. 63.

ανθρώπων και των πολιτισμών και στην προβολή της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του ελληνικού λόγου και πολιτισμού⁷.

Στο ίδιο κείμενο παρατίθενται οι ειδικοί σκοποί του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο:

«Ειδικοί σκοποί

Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:

– Να προσλαμβάνουν το λογοτεχνικό κείμενο ως έργο τέχνης και αισθητικό φαινόμενο στενά δεμένο με την εποχή του.

– Να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της λογοτεχνικής γλώσσας, τον μεταφορικό και συμβολικό χαρακτήρα της και να ανακαλύψουν την αισθητική λειτουργία της.

– Να κατακτήσουν την ικανότητα συναισθηματικής συμμετοχής.

– Να ερμηνεύσουν με δημιουργικό τρόπο τα λογοτεχνικά έργα.

– Να ανακαλύψουν και να ασκήσουν τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες⁸.

Εξακολουθεί να δίνεται έμφαση στη μαμητική και την εκφραστική θεώρηση της λογοτεχνίας καθώς και στην πεποίθηση για την ουσιαστικά ευεργετική επίδραση της ποιοτικής λογοτεχνίας στους μαθητές⁹ μέσω μίας ευρείας σκοποθεσίας, η οποία διαρρέωνται στους εξής άξονες: αξιακό-πολιτισμικό, αναγνωστικό, καλλιέργειας της αναγνωστικής κλίσης και επιδίωξης της προσωπικής ανάπτυξης¹⁰.

Στη συνέχεια της εργασίας θα παρουσιαστούν τα έργα του Γ. Βιζυηνού στα εγχειρίδια διδασκαλίας της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και η σύνδεση της παρουσίας τους με τους σκοπούς των Προγραμμάτων που προαναφέρθηκαν.

Α. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ ΣΕ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

A.1. Στα εγχειρίδια λογοτεχνίας του Γυμνασίου

α. Στο νέο βιβλίο *Κεμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* για τη Γ' τάξη του Γυμνασίου¹¹ έχει επιλεγεί απόσπασμα «Το χαρέμι»¹² από το διήγημα «Το

7. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΔΕΠΠΣ, Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, τ. Α', ΟΕΔΒ, Αθήνα 2003, σ. 3795.

8. Αντ., σ. 3797.

9. Ε. Φρυδάκη, *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, δ.π., σ. 62.

10. Αντ., σ. 59.

11. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Γ' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006α, σσ. 92-98.

12. Γ.Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Παν. Μουλλάς, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 2003, σσ. 168-174.

μόνον της ζωής μου ταξείδιον». Το εισαγωγικό σημείωμα, το οποίο σκοπεύει να δημιουργήσει προϋποθέσεις μαθησιακής-αναγνωστικής ετοιμότητας, δεν αποτελεί περίληψη για το τμήμα του έργου που δεν παρατίθεται. Επιχειρεί μία παιδαγωγική προσέγγιση της επιλογής με την υποστήριξη αξιολογικής κρίσης για το διήγημα: «... το ωραιότερο ίσως διήγημα του Γ. Βιζυηνού», η οποία στηρίζεται σε μία προσωποκεντρική θεώρηση της πλοκής με σημείο αναφοράς τον Γιωργή-πρωταγωνιστή στο έργο και τον έφηβο αναγνώστη. Αξίζει να σημειωθεί η απουσία βιογραφικού του συγγραφέα. Γενικά γνωρίσματα του έργου των εκπροσώπων της Νέας Αθηναϊκής Σχολής (1880-1922) αναφέρονται σε εισαγωγικό κείμενο με ομώνυμο τίτλο¹³.

Στο Βιβλίο Εκπαιδευτικού¹⁴ τα κριτήρια επιλογής του έργου και του παρατιθέμενου αποσπάσματος εγκεντρίζονται στο ύφος, το θέμα και την τεχνοτροπία ενός «από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της νεοελληνικής πεζογραφίας», τοποθετούνται δηλαδή σε επίπεδο ειδολογικό στο πλαίσιο των πολιτισμικών συγκείμενων του λογοτεχνικού έργου.

Φαίνεται όμως πως η επιλογή του αποσπάσματος, εκτός των διδακτικών κριτηρίων, υποστηρίζεται και από μελετητές του έργου του Βιζυηνού. «Το κλειστό περιβάλλον του χαρεμού του Dolma Bahçe ήταν πρόσφορο σε κάθε φαντασίωση και τα παιδικά όνειρα του Βιζυηνού δεν ήταν χωρίς προηγούμενο στην οθωμανική αυτοκρατορική παράδοση»¹⁵.

Για τη διδασκαλία του διηγήματος στο βιβλίο του μαθητή διατυπώνονται τέσσερις ερωτήσεις, οι οποίες διακρίνονται σε:

- ερωτήσεις αξιοποίησης της αναγνωστικής πρόσληψης σε επίπεδο ερμηνευτικό
- ερώτηση αξιοποίησης αναγνωστικών προ-εμπειριών, κατανόησης των στοιχείων υπερ-δομής και των γλωσσικών επιλογών-συμβάσεων του παραμυθιού σε ένα πλαίσιο λειτουργίας της διακειμενικότητας.

Οι διαθεματικές δραστηριότητες αποτελούν καινοτομία του εγχειριδίου. Η πρώτη προσκαλεί τον μαθητή-αναγνώστη να αναλάβει έρευνα για τη συλλογή πληροφοριών λεκτικού και ευρύτερου οπτικού υλικού για τη ζωή στην Κωνσταντινούπολη στα μέσα του 19ου αιώνα. Προσδιορίζεται ο χώρος των

13. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Γ' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006α, σ. 91.

14. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Γ' Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006β, σσ. 64-65.

15. I. Μπαμπτζής, *Οι ιστορικές συνιστώσες της ιδεολογίας και των έργων του Γεωργίου Βιζυηνού και η Οθωμανοκρατία στην Ανατολική Θράκη το Β' μισό του 19ου αιώνα*, ανέκδοτη διδακτορική διατριβή. Πάντειο Πανεπιστήμιο 1999, σ. 313, όπου γίνεται λόγος για τη ζωή στο χαρέμι τον 19ο αιώνα με παραπομπή στο έργο του Edmondo De Amicis, *Constantinopoli*, Tredicesima Editione Editori Fratelli Treves, Μιλάνο 1883.

πηγών: εγκυνιλοπαίδειες, λευκώματα, αφιερώματα. Στη δεύτερη προτείνεται η παρακολούθηση της ομάνυμης ταινίας του Λάκη Παπαστάθη που βασίστηκε στο διήγημα. Η πρώτη φαίνεται να στηρίζει την αποτελεσματική ανάγνωση εποπτικοποιώντας χωροχρονικά την αφήγηση, δημιουργώντας προϋποθέσεις κατανόησης του πολιτισμικού πλαισίου της εποχής. Η δεύτερη αποτελεί, δυνητικά, ευκαιρία για σύγκριση των δύο αφηγήσεων: τη ρηματική του διηγήματος και την πολυτροπική του κινηματογράφου, αφού ο τελευταίος θεωρείται ότι ακολουθεί την παιδαγωγική και τις αρχές των πολυγραμματισμών¹⁶ και αποτελεί δείγμα πολυτροπικού κειμένου: παράγει μηνύματα και ενεργοποιεί το επικοινωνιακό του πλαίσιο με την θεατή με την ταυτόχρονη αξιοποίηση πολλών και διαφορετικών σημειωτικών κωδίκων¹⁷.

Το απόσπασμα υποστηρίζεται από πίνακα της Θάλειας Φλωρά-Καραβία με τίτλο «Κωνσταντινούπολη», ο οποίος φιλοτεχνήθηκε το 1905 και υποστηρίζει την αισθητοποίηση του χώρου της Κωνσταντινούπολης με πλαίσιο αναφοράς τον Βόσπορο και χαρακτηριστικό φόντο την Αγία Σοφία και το Μπλε Τζαμί. Η λειτουργία της εικόνας είναι καταρχήν διακοσμητική, επιχειρώντας να αποδώσει αισθητική διάσταση στο εγχειρίδιο και στη συνέχεια και, κυρίως, αναλυτική. Πρόκειται για μία οεαλιστική απεικόνιση επί μέρους στοιχείων του χώρου του διηγήματος, ορίζοντάς τον σε μία σχέση «υπερωνυμίας» με τον χώρο του συγκεκριμένου αποσπάσματος. Είναι διδακτικά αξιοποιήσιμη σε επίπεδο προεικονογραφικό (το «φαίνεσθαι»)¹⁸, με την επισήμανση του μεταγενέστερου χρόνου της δημουργίας σε σχέση με τον χρόνο της ιστορίας και της αφήγησης.

Στο βιβλίο για τον εκπαιδευτικό¹⁹ η διδακτική προσέγγιση οργανώνεται γύρω από θεματικά κέντρα με βάση τη θεωρία της αφήγησης²⁰. Προτείνεται η παράλληλη ανάγνωση των εξής κειμένων:

– Ισαάκ Μπαμπέλ, «Στο υπόγειο»: Στο υπόγειο και άλλες ιστορίες, μτφρ. Σπύρος Τσακνιάς, Στιγμή 1988, το οποίο βρίσκεται στο εγχειρίδιο *Νεότερη Ευρωπαϊκή λογοτεχνία*, Β' Λυκείου-επιλογής, ΟΕΔΒ 1998, σσ. 283-293.

16. Σ. Χατζησαββίδης, «Πολυγραμματισμοί και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας», στον αφιερωματικό τόμο *H γλώσσα και η διδασκαλία της*, Βιβλιολογίειν, Φλώρινα 2003, σ. 190.

17. Α. Κορωναίου, «Σχολείο και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», στον συλλογικό τόμο *Παιδί και Κινηματογράφος*, Σαββάλας, Αθήνα 2001, σσ. 26-28: Στ. Γρόσδος, *Οπικός γραμματισμός και πολυτροπιστήτα. Ο φόλος των εικόνων στη γλωσσική διδασκαλία στο Βιβλίο Γλώσσας της Β' Δημοτικού*, Ανέκδοτη μεταπτυχιακή εργασία, ΠΤΔΕ-ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 73.

18. Στ. Γρόσδος, σ. 36.

19. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Γ' Γυμνασίου*. Βιβλία Εκπαιδευτικού, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006β, σσ. 64-65.

20. Α. Τζούμα, *Εισαγωγή στην αφηγηματολογία. Θεωρία και εφαρμογή της αφηγηματικής τυπολογίας του G. Genette*, Συμμετρία, Αθήνα 1997.

– Μανόλη Αναγνωστάκη, «Στο παιδί μου», στα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Γ' Γυμνασίου.

Στις συμπληρωματικές οδηγίες αξιοποιείται το δεύτερο προτεινόμενο διήγημα ως σημείο αναφοράς για τη διαμόρφωση ερμηνευτικής στάσης του μαθητή-αναγνώστη όσον αφορά την ηθογραφία του μικρού ήρωα του Βιζυηνού. Σημειώνεται και η παραίνεση-πρόταση για την ανάγνωση ολόκληρου του διηγήματος «...με σκοπό να εντοπίσετε και άλλα πλασματικά στοιχεία που αποκαλύπτονται εκ των υστέρων στο παιδί»²¹.

β. Στο εγχειρίδιο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Γ' Γυμνασίου, το οποίο διδασκόταν μέχρι το 2006-7, υπήρχε διαφορετικό από το προηγούμενο απόσπασμα του ίδιου διηγήματος «Το μόνον της ζωής μου ταξείδιον»: «Η “μπατάρα” είναι το προς βιορράν της οικίας του παππού μέγα βραχώδες ύψωμα... Διότι ο καυμένος ο παππούς συνεπλήρωνεν αληθώς τώρα “το μόνον της ζωής του ταξείδιον”»²².

Στο προ-οργανωτικό σημείωμα αυτού του εγχειριδίου παρατίθεται μία σύντομη περιήληψη του μέρους του έργου που δεν προτείνεται από το βιβλίο για ανάγνωση. Το σύντομο βιογραφικό στο τέλος του βιβλίου επιχειρεί να σκιαγραφήσει με συντομία στοιχεία εργογραφίας και βιογραφίας του συγγραφέα. Πρόκειται για συνοδευτικό υλικό, αφού οι δραστηριότητες που ακολουθούν δεν απαιτούν την αξιοποίησή του σε μία προσπάθεια ερμηνευτικής προσέγγισης του συγκεκριμένου αποσπάσματος.

Η ενότητα ολοκληρώνεται με ερωτήσεις οι οποίες ουσιαστικά συνιστούν την πρόταση διδακτικής αξιοποίησης. Πρόκειται για 6 ερωτήσεις που μπορούν να ταξινομηθούν σε κατηγορίες ως εξής:

- ερωτήσεις δομής και δόμησης του αφηγηματικού κειμένου.
- ερωτήσεις αφηγηματικής γραμματικής που διερευνούν τα λειτουργικά σχήματα στο απόσπασμα και διαισθητικά σκιαγραφούν τον άξονα της επικοινωνίας παππού-εγγονού κατά το μοντέλο του Greimas²³.
- ερωτήσεις αναγνωστικής κατανόησης και αξιοποίησης της αναγνωστικής πρόσληψης σε επίπεδο ερμηνευτικό με την ταυτόχρονη προσπάθεια σύνδεσης και μεταφοράς του νοήματος και των παραστάσεων του κειμένου στο σήμερα του αναγνώστη²⁴.

21. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Γ' Γυμνασίου*. Βιβλίο Εκπαιδευτικό, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006β, σ. 65.

22. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Γ' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2005, σσ. 158-169, και Γ.Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Παν. Μουλλάς, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 2003, σσ. 187-201.

23. Γ. Παγανός, *Η νεοελληνική Πεζογραφία. Θεωρία και Πράξη*, τόμ. β', Κώδικας, Αθήνα 1993, σ. 77.

24. Δ. Τζιόβας, *Μετά την Αισθητική*, Γνώση, Αθήνα 1987, σσ. 232-255.

A.2. Στα εγχειρίδια λογοτεχνίας του Λυκείου

α. Στο εγχειρίδιο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Β' τεύχος, Β' τάξη Ενιαίου Λυκείου²⁵ υπάρχει απόσπασμα του έργου «Ποίος ήτον ο φονεύς του αδερφού μου»: «Ο μη γνωρίσας την αγαθοτάτην ταύτην μητέρα προ του θανάτου του υιού της, θα την εκλάβῃ ίσως ως γυναίκα τραχέος και σκληρού χαρακτήρος...Ως τώρα θα τον είχα τρεις φορές ρρεμασμένο, και θα ήμουν απ' αυτή την μεριά τουλάχιστον ήσυχη!»²⁶

Το εκτενές προ-οργανωτικό κείμενο αποτελεί στην ουσία την περίληψη του διηγήματος. Με τρόπο προσωποκεντρικό χαρτογραφείται ο μύθος και η πλοκή του και εντάσσεται στο σύνολο του έργου το απόσπασμα του εγχειριδίου.

Τοποθετείται στην πρώτη σκηνή με βάση τη διάκριση των τεσσάρων μερών στη σύνθεση του έργου κατά τον Μουλλά:

1. ΣΚΗΝΗ α' (σσ. 60-77).

Τόπος: Ένα ξενοδοχείο στο Βόσπορο.

Χρόνος: Μια μέρα του 1880 (:).

Πρόσωπα: Αφηγητής, Μητέρα, Μιχαήλος, Τουρκάλα, Κιαμήλ.

2. ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΙΝΤΕΡΜΕΔΙΟ (σσ. 78-80): ο αφηγητής ψάχνει στην πόλη για τον φονιά του αδερφού του.

3. ΣΚΗΝΗ β' (σσ. 88-100).

Τόπος: Το σπίτι της Τουρκάλας στην πόλη.

Χρόνος: Δειλινό και νύχτα, περίπου τέσσερις εβδομάδες αργότερα.

Πρόσωπα: Αφηγητής, Τσιγγάνα, Μητέρα, Τουρκάλα, Ανακριτής, Κιαμήλ, Μιχαήλος.

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΕΠΛΟΓΟΣ (σσ. 100-103): τρία χρόνια αργότερα, ο αφηγητής συναντά στο χωριό του το φονιά του αδερφού του²⁷.

Πιο συγκεκριμένα, το απόσπασμα περιλαμβάνει τα δύο επεισόδια της πρώτης σκηνής, η οποία ως όρος ταυτίζεται με τη σκηνική αφήγηση με περισσότερες διαλογικές ενότητες:

- Ο Μιχαήλος διηγείται στον αδερφό του τις συνθήκες γνωριμίας με τον Κιαμήλ (σσ. 70-75).
- Εμφανίζονται δύο επισκέπτες, η Τουρκάλα και ο γιος της Κιαμήλ (σσ. 69-70 και 75-77).

25. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Β' τεύχος, Β' τάξη Ενιαίου Λυκείου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007a, σσ. 19-27.

26. Γ.Μ. Βιξιηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Παν. Μουλλάς, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΠΙΑΣ», Αθήνα 2003, σσ. 69-75.

27. Αντ., σ. ριά.

Οι ερωτήσεις που συνοδεύουν το κείμενο και προσδιορίζουν την προτεινόμενη διδακτική του αξιοποίηση εστιάζουν:

- στην αξιοποίηση στοιχείων του αφηγήματος για τη δόμηση των αξόνων του μοντέλου δράσης του Greimas, με τη σημασιοδότηση πλοκής και σημασιολογικού περιεχομένου,²⁸
- στον χρόνο, τη φωνή και την έγκλιση της αφήγησης²⁹.

Η διδακτική ενότητα συνοδεύεται με μία ολοσέλιδη, πριν την παράθεση του αποσπάσματος, παρουσίαση του πίνακα «Κοινωμένη ανθοπώλις» του Γεωργίου Ιακωβίδη (1853-1932, Εθνική Πινακοθήκη)³⁰, ο οποίος φιλοτεχνήθηκε μετά το 1900. Το περιεχόμενο του πίνακα δεν συνδέεται με το αφήγημα και μπορεί να αξιολογηθεί μόνο ως προσπάθεια αισθητικής, διακοσμητικής υποστήριξης του εγχειριδίου.

Στο βιβλίο για τον καθηγητή για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη Β' Λυκείου προτείνεται η διδακτική προσέγγιση να συμπεριλάβει και δραστηριότητες από τη φιλολογική ερμηνευτική θεώρηση της λογοτεχνίας³¹ με την αναφορά στην κριτική της εργογραφίας του Βιζυηνού. Η στοχοθεσία είναι ευρεία και επικεντρώνεται στις αφηγηματικές τεχνικές, στην εστίαση της συγκεκριμένης αφήγησης, στη διάκριση του χρόνου της ιστορίας από τον χρόνο της αφήγησης, στο ύφος και τη γλώσσα του έργου και στην ενεργοποίηση του μαθητή μέσα στο πλαίσιο των οναγγωστικών θεωριών³².

Στο ίδιο βιβλίο κατατίθενται και συμπληρωματικές ερωτήσεις-δραστηριότητες, οι οποίες επικεντρώνουν την πρόταση της διδασκαλίας στην ανάδειξη

28. D. Fokkema., E. Ibsch., *Θεωρίες της Αογοτεχνίας των Εικοστού Αιώνα, Δομοσμός, Μαρξισμός, Αισθητική της πρόσληψης, Σημειώσεις*, επιμ. E. Καψωμένος, μτφρ. Γ. Παρίσης, Πατάκης, Αθήνα 1998, σ. 116· N. Μπεζαντάκος, *To αφηγηματικό μοντέλο του Greimas και οι τραγωδίες του Ευρυτίδη*, Καρδαμίτσας, Αθήνα 2004, σ. 19.

29. Γ. Παγανός, *Η νεοελληνική Πεζογραφία. Θεωρία και Πράξη*, τόμ. β', Κώδικας, Αθήνα 1993, σσ. 25-39, 44 κ.εξ.; E. Φρυδάκη, *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Κριτική, Αθήνα 2003, σσ. 143-149· G. Genette, *Σχήματα III, Ο λόγος της αφήγησης: Δοκίμιο Μεθοδολογίας και άλλα κείμενα*, μτφρ. Ερ. Καψωμένος, Πατάκης, Αθήνα 2006.

30. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β' τεύχος, Β' τάξη Ενιαίον Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007α, σ. 18.

31. D. Hirsch, *Validity in Interpretation*, Yale University Press, New Haven 1976· J. Hall, *H Κοινωνιολογία της λογοτεχνίας*, μτφρ. M. Τσαούση, Gutenberg, Αθήνα 1990· Γ. Βελουδής, *Γραμματολογία. Θεωρία Λογοτεχνίας*, Δωδώνη, Αθήνα 1994· Σ. Γκίκας, *Θεωρίες Αογοτεχνίας*, Σαββάλας, Αθήνα 1995· E. Χοντολίδου, «Η λογοτεχνική κριτική και η διδακτική μεθοδολογία για τα λογοτεχνικά κείμενα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης», στον συλλογικό τόμο Σ. Καμαρούδης και E. Χοντολίδου (επιμ.), *Σημειώσεις και Εκπαίδευση*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1996.

32. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Β' τεύχος, Β' τάξη Γενικού Λυκείου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007β, σσ. 50-51.

και την κριτική τοποθέτηση του μαθητή στο ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον της εποχής του έργου³³.

Στη συνέχεια προτείνεται απόσπασμα από το διήγημα «Μοσκώβ-Σελήμ», το οποίο ακολουθεί στο ίδιο εγχειρίδιο *Κεμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Β' τεύχος της Β' τάξης Ενιαίου Λυκείου³⁴, ως παράλληλο κείμενο, ενώ στα περιεχόμενα αποτελεί μία αυτόνομη ενότητα. Η αναφορά στο εγχειρίδιο του καθηγητή φαίνεται να ιεραρχεί ως σημαντικότερο το απόσπασμα από το διήγημα «Ποίος ήτον ο φονεύς του αδερφού μου», όπως έχει ήδη αναφερθεί στην παρούσα εργασία.

β. Στο ίδιο βιβλίο: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β' τεύχος, Β' τάξη Ενιαίου Λυκείου³⁵, όπως προαναφέρθηκε, αμέσως μετά το προηγούμενο κείμενο, σε μία γραμματή παράθεση έργων του Βιζυηνού, υπάρχει απόσπασμα του διηγήματος «Μοσκώβ Σελήμ»³⁶.

Πρόκειται για μοναδική επιλογή ως προς την τμηματική παρουσίαση μερών του διηγήματος. Η ενότητα εισάγεται με ένα σύντομο προ-οργανωτικό σημείωμα, το οποίο αναφέρει πληροφορίες για το χρονικό συγγραφής και δημοσίευσης του έργου με σημείο αναφοράς τη βιογραφία του συγγραφέα και τη σκιαγράφηση της σχέσης των πρωταγωνιστικών προσώπων στο πλαίσιο των συναισθημάτων τους στο έργο ολόκληρο και στο συγκεκριμένο απόσπασμα ειδικότερα.

Η πρώτη ενότητα αφορά τη γνωριμία του αφηγητή με τον Μοσκώβ Σελήμ. Στη συνέχεια παρατίθεται ένα δεύτερο προ-οργανωτικό σημείωμα το οποία καλύπτει το νοηματικό και αφηγηματικό κενό από το πρώτο στο δεύτερο απόσπασμα, τη διήγηση της παιδικής και εφηβικής ηλικίας, τις σχέσεις με τους γονείς και τον αδερφό του. Τα επόμενα αποσπάσματα αφορούν τη στράτευση του πρωταγωνιστή, τον τραυματισμό του, την επιστροφή στο πατρικό. Και πάλι ένα εισαγωγικό κείμενο παρεμβάλλεται και συναρτεί τον χρόνο της ιστορίας με αυτόν της αφήγησης. Η τελευταία αποσπασματική ενότητα έχει τίτλο «Και ο Τούρκος έμεινε Τούρκος» και ολοκληρώνεται με το τέλος του διηγήματος.

Η διδακτική ενότητα συνοδεύεται από δύο ερωτήσεις, οι οποίες επικεντρώνουν τη διδασκαλία στην αξιοποίηση της πρόσληψης του νοήματος από τον αναγνώστη με βάση τη συνδυαστική εξέταση της προσωπικότητας του ήρωα, στο πλαίσιο της ηθογραφίας του και των πολιτισμικών στοιχείων του διηγήματος σε επίπεδο κοινωνικού γραμματισμού, καθώς και των αφηγηματι-

33. *Αντ.*, σ. 51.

34. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β' τεύχος, Β' τάξη Ενιαίου Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007α, σσ. 28-41.

35. *Αντ.*, σσ. 28-41.

36. Γ.Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Παν. Μουλλάς Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 2003, σσ. 204-206, 214-217, 221-225, 250-252.

κών τεχνικών του Βιζυηνού³⁷. Στην ίδια σελίδα υπάρχει και ένα θέμα για ανάπτυξη: «Να αναπτύξετε γραπτά τον ρόλο της οικογενειακής και κοινωνικής ζωής στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου και ιδιαίτερα του νέου». Πρόκειται για πρόταση γραπτής έκφρασης που παραπέμπει στα θέματα των σχολικών εκθέσεων, με περίγραμμα στόχων μίας παιδαγωγικής ηθικής, χωρίς καμία σύνδεση με το απόσπασμα του διηγήματος. Αποτελεί επιλογή η οποία συνδέεται με το ιριτικό κείμενο, το οποίο παρατίθεται ως μοναδικό υποστηρικτικό υλικό για τη διδακτική προσέγγιση του αποσπάσματος στο βιβλίο του καθηγητή³⁸: «...Ο μικρόκοσμος του Σελήνη, κάτω από διαφοροποιημένους εξωτερικούς και εσωτερικούς όρους, θα μπορούσε να είναι ο μικρόκοσμος του καθενός από μας. Υπάρχει σ' αυτό όχι αληθιφανής, αλλά αληθινή ζωή και ακόμα υπάρχει συμπάθεια για τον αδικημένο και τον καταφρονεμένο. Υπάρχει κάτι παραπάνω, αυτό που συνήθως αποκαλούμε «εμψυχούν ύδωρ», εδώ δε θα δίσταξα να το ονομάσω ψυχή. Ψυχή που κάνει τούτο το πεζογάφημα, πέρα πα από τόπο και χρόνο, να έχει τη δική του αυτόνομη διάρκεια (Μητσάκης, Κ., *Πορεία μέσα στο χρόνο*, Αθήνα 1982, σσ. 116-117)».

Ως συνοδευτικό υλικό μπορεί να χαρακτηρισθεί και η παρουσία του ποιήματος του Γ. Βιζυηνού «Το Τραγούδι του Γέρον», του 1878, από τη χειρόγραφη συλλογή του Λινρικά³⁹. Η θέση του στο εγχειρίδιο μεταξύ του τελευταίου αποσπάσματος και του προ-οργανωτικού κειμένου του και το γεγονός ότι στο εγχειρίδιο δεν υπάρχει καμία δραστηριότητα που να αφορά το συγκεκριμένο ποίημα καθιστά την παρουσία του μάλλον διακοσμητική.

Συμπερασματικά σημειώνουμε ότι τα αποσπάσματα των δύο διηγημάτων αντιμετωπίζονται ως μία διδακτική ενότητα με βάση τον συγγραφέα, με το βιογραφικό του οποίου και ολοκληρώνεται η παρουσίασή τους⁴⁰.

γ. Η παρουσία έργων του Γ. Βιζυηνού στα εγχειρίδια διδασκαλίας της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ολοκληρώνεται με το διήγημα «Το αμάρτημα της μητρός μου», το οποίο παρατίθεται ολόκληρο στο βιβλίο *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Ενιαίου Λυκείου*, Θεωρητική κατεύθυνση, Θετική κατεύθυνση (επιλογής).⁴¹

37. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Β' τεύχος, Β' τάξη Ενιαίου Λυκείου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007α, σ. 41.

38. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Β' τεύχος, Β' Τάξη Γενικού Λυκείου. Βιβλίο Καθηγητή, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007β, σσ. 51-52.

39. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Β' τεύχος, Β' τάξη Ενιαίου Λυκείου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007α, σ. 38.

40. Αντ., σ. 42.

41. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Ενιαίου Λυκείου*, Θεωρητική κατεύθυνση, Θετική κατεύθυνση (επιλογής), ΟΕΔΒ, Αθήνα 2004, σσ. 125-153· Γ. Μ Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Παν. Μουλλάς, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 2003, σσ. 3-27.

Το διήγημα εισάγει τους μαθητές στη δεύτερη θεματική ενότητα: *Πεζογραφία*. Η δομή και η φιλοσοφία του εγχειριδίου διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα. Στον πρόλογο ορίζεται το μάθημα «Νεοελληνική Λογοτεχνία» ως μάθημα εμβάθυνσης σε σχέση με τα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* τα οποία εντάσσονται στα «Νέα Ελληνικά» της Γενικής Παιδείας. Σκοπός του μαθήματος, και κατά συνέπεια του σχολικού εγχειριδίου με το οποίο διδάσκεται, είναι να «...οδηγήσει το μαθητή σε μια συστηματικότερη γνωριμία και ουσιαστικότερη σχέση με τη λογοτεχνία αλλά και με τον τρόπο της θεώρησης και της ανάγνωσής της».⁴² Η διαφοροποίηση περιεχομένων και διδακτικής σκοποθεσίας συγκεκριμένοποιείται στη συνέχεια:

- «– Δίνονται εκτενέστερα και ολοκληρωμένα κείμενα
- Παρουσιάζονται θέματα της λογοτεχνίας ή θεματικές ενότητες
- Εξετάζονται προσωπογραφίες λογοτεχνών με περισσότερα κείμενά τους
- Δίνονται σε παραρτήμα (Γ' μέρος) ποικίλα συνοδευτικά κείμενα, δοκιμακά ή λογοτεχνικά παράλληλα»⁴³.

Τα σχόλια στην τελευταία παράμετρο μάλλον οριθετούν τη σκοποθεσία του εγχειριδίου συνολικά: «...Τα κείμενα (του παραρτήματος) δεν αποτελούν αντικείμενο διδασκαλίας, αλλά μαζί με το σχολιασμό των κυρίως κειμένων, φωτίζουν περισσότερο τη διδασκόμενη ενότητα και δίνουν στοιχεία που ενδεχομένως βοηθούν τη διδασκαλία στην τάξη, καθώς και την καλύτερη προσέγγιση της λογοτεχνίας γενικότερα». Η ποικιλία και η ισορροπία κλασικού-καθιερωμένου με το νεότερο στο πλαίσιο μίας πολυφωνικής αρμονίας αποτελούν, κατά τα αναφερόμενα, τον κύριο σημείο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας με το συγκεκριμένο βιβλίο.

Ο τίτλος του διηγήματος δίνεται με το όνομα του συγγραφέα σε μία ολοσέλιδη παρουσίαση, στην οποία αξιοποιείται ο οπτικός γραμματισμός για την ενεργοποίηση της μαθησιακής ετοιμότητας και τη δημιουργία ενδιαφέροντος για την ανάγνωση. Ακολουθεί ένα εκτενές κείμενο στο οποίο παρουσιάζονται σημαντικά στοιχεία βιογραφίας και εργογραφίας του συγγραφέα και διατυπώνονται αξιολογικές κρίσεις για το έργο του. Το εισαγωγικό κείμενο ολοκληρώνεται με σχόλια για το διήγημα το οποίο περιλαμβάνεται στα περιεχόμενα του βιβλίου και τα οποία καταλήγουν σε μία συνολική κριτική του πεζογράφου Βίζυνηνού, επιχειρώντας την προ-οργανωτική υποστήριξη του διηγήματος σε ένα πλαίσιο πραγματολογικών στοιχείων και αναφορών στη δομή και τη δόμηση του διηγήματος.

42. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Ενιαίον Λυκείου, Θεωρητική κατεύθυνση, Θετική κατεύθυνση (επιλογής)*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2004, σ. 9.

43. Αντ., σσ. 9-10.

Του έργου προηγείται ολοσέλιδη παρουσίαση του πίνακα «Το τάμα» (1890) του Εμμανουήλ Λαμπάκη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, εκτός της αισθητικής, η εικόνα παρέχει και υποστήριξη στην κατανόηση του κειμένου με τη δεαλιστική απεικόνιση του μορφοειδώλου της μητέρας στο πλαίσιο του συμπαραδηλούμενου μηνύματος, αναφορικά με στοιχεία της κουλτούρας της εποχής, επιτελώντας λειτουργία αναλυτική και συμβολική⁴⁴. Η ιδεολογική και ψυχολογική απόδοση της εικόνας⁴⁵ αναδεικνύει ως πολύ σημαντικό στοιχείο της πλοκής την αρρώστια της Αννιώς και τον απελπισμένο αλλά μάταιο αγώνα της μητέρας να την κρατήσει στη ζωή.

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο συνιστούν οι πολυάριθμες ερωτήσεις οι οποίες ακολουθούν το διήγημα. Είναι συνολικά 17, ήποιες από τις οποίες αναλύονται σε υπο-ερωτήματα. Πρόκειται για ουσιαστική εφαρμογή της θεωρίας της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας της. Στο «Αμάρτημα της μητρός μου» διαπιστώνονται πυκνώσεις, παραλείψεις, διαστολές και συστολές χρόνου, αφηγηματικά κενά. Ο μαθητής καλείται να τοποθετηθεί κριτικά και να απαντήσει με επιχειρήματα σε θέματα που αφορούν τη σύμπτωση της οπικής γωνίας της μητέρας πρωταγωνίστριας με αυτή του αφηγητή, τη διάσταση παιδικής ηλικίας και ωριμότητας του δεύτερου και τις ανάλογες γλωσσικές επιλογές στο διήγημα, τα γεγονότα και τις συνέπειές τους στην εξέλιξη της πλοκής, τα αυτοβιογραφικά στοιχεία του διηγήματος, την επίδραση φραστικών επιλογών στη δομή του κειμένου, την αληθοφάνεια των χαρακτήρων, τα στοιχεία που προσδίδουν θεατρική λειτουργία στο έργο, την αναζήτηση των αντιθέσεων του χώρου, τον ρόλο του αφηγητή και την εστίαση στην αφήγηση, τις αναχρονίες της και πώς τελικά την επηρεάζουν⁴⁶.

Οι ερωτήσεις ακολουθούν τη στοχοθεσία για τη διδασκαλία του κειμένου, όπως διατυπώνεται στο βιβλίο του καθηγητή⁴⁷: ανάδειξη αυτοβιογραφικού, βιωματικού και θηρογραφικού στοιχείου στο διήγημα, ανάλυση των σχέσεων μεταξύ των προσώπων, ανάδειξη της δυαδικής αφηγηματικής δομής, η γλώσσα του κειμένου, εντοπισμός και αξιολόγηση στοιχείων της πλοκής μέσω των οποίων δημιουργείται η εντύπωση της αναλογίας με αστυνομική ιστορία.

Η ενότητα ολοκληρώνεται με δύο προτεινόμενες εργασίες, οι οποίες εστίαζουν στην καταγραφή και την αξιολόγηση πολιτισμικών στοιχείων στο κείμενο. Πρόκειται για προσέγγιση με βάση την πολιτισμική θεωρία για τη λογοτε-

44. Στ. Γρόσδος, *Οπτικός γραμματισμός και πολυτροπικότητα. Ο ρόλος των εικόνων στη γλωσσική διδασκαλία στο Βιβλίο Γλώσσας της Β' Δημοτικού*, ανέκδοτη μεταπτυχιακή εργασία, ΠΤΔΕ-ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 66-67.

45. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Ενιαίον Λυκείου. Θεωρητική κατεύθυνση, Θετική κατεύθυνση (επιλογής)*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2004, σ. 27.

46. Αντ., σ. 154-156.

47. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Ενιαίον Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση. Βιβλίο του Καθηγητή*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999, σσ. 239-243.

χνία⁴⁸ και μάλιστα αναφορικά με στοιχεία λαογραφίας, τα οποία από το συγκεκριμένο κείμενο προκαλούν τον μαθητή να διατυπώσει επιχειρήματα που να τεκμηριώνουν την άποψη ότι ο Βιζυηνός «βρίσκεται πολύ μακριά από τους απλοϊκούς «ηθογράφους» της γενιάς του...» και πως του χρωστούμε «την πρώτη γενναία προσπάθεια να λυτρωθεί η πεζογραφική μας παράδοση από τη φημή ηθογραφία και τη φομαντική αφήγηση».⁴⁹

δ. Στο διδακτικό υλικό του ΠΕΜ (Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων) που αφορά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας εντοπίζεται και η πρόταση για τη διδασκαλία του διηγήματος «Το μόνο της ζωής μου ταξείδιον» (σε διασκευή Κώστα Πούλου, Παπαδόπουλος, 2002). Εντάσσεται στις προτάσεις της επιστημονικής ομάδας του ΠΕΜ για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στους μειονοτικούς μαθητές της Β' τάξης του Γυμνασίου και μάλιστα στην πρώτη θεματική ενότητα: «Το Ταξίδι: Εμπειρία ζωής και εμπειρία σινάγνωσης» και πιο συγκεκριμένα ως περιεχόμενο της υποενότητας: *To απραγματοποίητο ταξίδι*⁵⁰.

Για τη διδασκαλία του κειμένου προτείνονται ως διδακτικό πλαίσιο 5 ερωτήσεις. Αφορούν στο σύνολό τους τη νοηματική κατανόηση και την αποτελεσματική ανάγνωση. Ο αναγνώστης καλείται δημιουργικά να εκφραστεί με τη χρήση της πολυσημίας και της νοηματικής συμπύκνωσης για να αποδώσει κατ' επιλογή τις εγκιβωτισμένες στη διήγηση του παπού ιστορίες-παραμύθια και να συνδέσει τα αφηγούμενα με πιθανές δικές του εμπειρίες (ό.π.), ακολουθώντας σχετικές μεθοδολογικές προτάσεις⁵¹.

Σημειώνουμε ότι οι διδακτικές προτάσεις του ΠΕΜ στηρίζονται στους γενικούς και στους ειδικούς σκοπούς του επίσημου Αναλυτικού Προγράμματος⁵² για το μάθημα της λογοτεχνίας και σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν πρόταση για τη συνολική αντικατάσταση της διδακτέας ύλης του μαθήματος για τα Γυμνάσια. Ο ρόλος τους είναι υποστηρικτικός, ειδικά για τους μουσουλμάνους μαθητές που φοιτούν στα δημόσια αλλά και στα Μειονοτικά Γυμνάσια, στους οποίους απευθύνονται και τις ανάγκες των οποίων, όσον αφορά το επί-

48. Ε. Φρυδάκη, *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Κριτική, Αθήνα 2003, σσ. 173-179.

49. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Ενιαίον Λυκείου, Θεωρητική κατεύθυνση, Θετική κατεύθυνση (επιλογής)*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2004, σ. 156.

50. Β. Αποστολίδου, Ε. Χοντολίδου (επιμ.), *Διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της λογοτεχνίας. Β' Γυμνασίου*, Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων 2002-2004, ΠΕΜ, Αθήνα 2004, σ. 27.

51. Τζ. Καλογήρου, «Ζητήματα θεωρίας, ανάγνωσης και διδασκαλίας του διηγήματος», στην *Επιθεώρηση παιδικής λογοτεχνίας*, τ. 10: *To Διήγημα για παιδιά και νέοντς. Θεωρία και Πράξη στη Δημοτική και Μέση Εκπαίδευση*, Πατάκης, Αθήνα 1995, σσ. 38-45.

52. Β. Αποστολίδου, Ε. Χοντολίδου, (επιμ.), *Διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της λογοτεχνίας. Β' Γυμνασίου* Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων 2002-2004, ΠΕΜ, Αθήνα 2004, σ. 10.

πεδο της ελληνομάθειάς τους και την πολιτιστική τους ταυτότητα, λαμβάνοντας υπόψη τους, προκειμένου να τους δημιουργήσουν κίνητρα για ανάγνωση λογοτεχνιών κειμένων ειδικά επιλεγμένων γι' αυτούς στο πνεύμα μιας «υβριδικής βιβλιοθήρης»

Β. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ ΣΤΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Νομίζουμε ότι θα είναι ενδιαφέροντα η αναζήτηση έργων του Γ. Βιζυηνού σε εγχειρίδια του Δημοτικού σχολείου, προκειμένου να καταγράψουμε μία ακριβή «χαρτογράφηση» της παρουσίας του συνολικά στην ελληνική εκπαίδευση, φυσικά πάντα με σημείο αναφοράς τα αντίστοιχα βιβλία της Δευτεροβάθμιας, όπως και στον τίτλο της εργασίας αναφέρεται.

α. Στο Ανθολόγιο Λογοτεχνιών Κειμένων Α' & Β' Δημοτικού⁵³: «Το δελφίνι» εντοπίζεται η μοναδική επιλογή προς διδακτική αξιοποίηση έργου του Γ. Βιζυηνού. Στη θεματική ενότητα ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΦΥΣΗ παρατίθεται το ποίημα «Το φεγγαράκι» (*Η Διάπλασις των Παίδων*, τόμ. 48-49, 1895). Το ποίημα παραπέμπει σε ένα χαριτωμένο παιδικό παιχνίδι με το φεγγάρι, στο οποίο ο Βιζυηνός αναφέρεται στη διδακτορική του διατριβή: «Τα παιδιά του Νότου που ζουν στην επαρχία, βρίσκουν αρχικά μεγάλη ευχαρίστηση να παραβγαίνουν στο τρέξιμο με το φεγγάρι, αποδίδοντας τις γρήγορες κινήσεις των νεφών στο πίσω από αυτά εμφανιζόμενο και πάλι εξαφανιζόμενο φεγγάρι. Κι εγώ το έχω ζήσει στην παιδική μου ηλικία...»⁵⁴.

Υποστηρίζεται από ολοσέλιδη εικόνα σε δύο στήλες, η οποία ως προσομοίωση δισέλιδου-δίπτυχου αποτελεί υποστηρικτικό υλικό που αφορά την οπτικοποίηση του κεντρικού άξονα του νοήματος, χωρίς αποτύπωση της αναλογίας ή των παιδικών προσδοκιών. Στις συνοδευτικές δραστηριότητες⁵⁵ υπάρχει ερώτηση που ζητά από το παιδί-αναγνώστη να θυμηθεί και να απαγγείλει στους συμμαθητές άλλο ποίημα με σχετικό περιεχόμενο, επιχειρώντας τη δημιουργία επικοινωνιακού πλαισίου. Ο πίνακας «Νυχτερινό τοπίο» του Κώστα Παπανικολάου έχει επιλεγεί για να συνδέσει το ποίημα με τον εμπειρικό κόσμο του παιδιού και επιχειρεί να αξιοποιήσει σε επίπεδο πολυτροπικότητας το παραγόμενο μήνυμα με μία διεπιστημονική θεώρηση του στόχου της εργασίας.

53. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Ανθολόγιο Λογοτεχνιών Κειμένων Α' & Β' Δημοτικού*. Το δελφίνι, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2009, σ. 91.

54. Αλ. Σιδεράς, «Αυτοβιογραφικά στοιχεία στη διδακτορική διατριβή του Γεωργίου Βιζυηνού», *Θρακικά*, τόμ. 11, Αθήνα 1996-1997, σσ. 105-114.

55. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Ανθολόγιο Λογοτεχνιών Κειμένων Α' & Β' Δημοτικού*. Το δελφίνι, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2009, σ. 92.

Η ίδια διάθεση καταγράφεται στην τρίτη άσκηση: «Εκτός από ποιήματα έχουν γραφτεί και πολλά μουσικά έργα για το φεγγάρι ή τη σελήνη, όπως αλλιώς λέγεται. Μπορείτε να ακούσετε τη Μικρή νυχτερινή μουσική του Βόλφανγκ Αμαντέους Μότσαρτ ή το Χάρτινο το φεγγαράκι του Μάνου Χατζηδάκι, εφόσον έχετε αυτό το CD στο σχολείο». Άλλωστε ως βασικός σκοπός της διδασκαλίας κειμένων λογοτεχνίας για το Δημοτικό Σχολείο στο Βιβλίο για τον Λάσκαλο ορίζεται η αισθητική απόλαυση μέσω της διάδρασης κειμένου-μαθητή, στο πλαίσιο των προσδοκιών του δεύτερου για απόκτηση εμπειριών και έκφραση βιωμάτων, τα οποία πηγάζουν από το λογοτέχνημα⁵⁶. Η χρήση της εικόνας για την παραγωγή πολυτροπικού μηνύματος και η διαθεματική πλαισίωση των κειμένων αποτελούν σκοπούμενα της μεθοδολογικής προσέγγισης⁵⁷.

Στο ίδιο εγχειρίδιο οδηγιών προς τους εκπαιδευτικούς για το συγκεκριμένο κείμενο προτείνεται αποκλειστικά η ανάγνωση ομόθεμων ποιημάτων με συγκεκριμένη αναφορά σε ποιήματα των Μ. Στασινόπουλου και Θ. Χορτιάτη, τα οποία και παραθέτει με τη συμπληρωματική πρόταση μελοποίησης ενός από τα έργα από τα παιδιά με βάση μελωδία ήδη γνωστή (*To φεγγαράκι γλειφιτζούρι κατά το Δεν περνάς κυρα-Μαρία*).

β. Η γλώσσα των λογοτεχνικών κειμένων σε σχέση με την ηλικία των μαθητών αποτελεί ένα από τα κριτήρια επιλογής ή όχι συγκεκριμένων κειμένων στο πλαίσιο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας. Η γλώσσα του Βιζυηνού είναι δύσκολη για το Δημοτικό Σχολείο. Κι όμως, Το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) του Υπουργείου Πολιτισμού σε ένα εξαιρετικά υψηλής αισθητικής εικονογραφημένο βιβλίο με τίτλο: *Γ.Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ τα ταξίδια του*⁵⁸, με πλαίσιο τη βασική σκοποθεσία του ΔΕΠΠΙΣ για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, δηλαδή τη δημιουργία συνειδητών αναγνωστών και τη γνώση της λογοτεχνικής παραγωγής της χώρας μας σε συνδυασμό με την εξυπηρέτηση στόχων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, καταθέτει μία διαφορετική διδακτική πρόταση. Με επίκεντρο το πρωταγωνιστικό πρόσωπο του έργου, τον μικρό Γιωργή, που είναι συνομήλικος των αναγνωστών, παρουσιάζει συνολικά το πεζογράφημα ως μία δημιουργική εικονογραφημένη περίληψη, η οποία επικεντρώνεται στα στοιχεία της πλοκής που συγκινούν το παιδί του σήμερα χωρίς να αλλοιώνουν τον χαρακτήρα του διηγήματος «Το μόνον της ζωής μου ταξίδιον».

Εικόνες και φωτογραφίες αισθητοποιούν τον χώρο και κάνουν οικεία τα πρόσωπα. Η δυσκολία της γλώσσας ξεπερνιέται με ευρηματικότητα. Εκεί όπου η φωτογραφία ή η εικόνα αποτελούν ενεργό υλικό υποστηρίζοντας το κείμενο,

56. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α' & Β' Δημοτικού*. Το δελφίνι. Βιβλίο δασκάλου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2008, σ. 7.

57. *Αυτ.*, σσ. 8-9.

58. ΕΚΕΒΙ, *Γ.Μ. Βιζυηνός τα ταξίδια του*, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 1998.

αυτό παρατίθεται στην πρωτόλεια γλωσσική του μορφή. Το οπτικό υλικό συμμετέχει στη δημιουργία του νοήματος, δημιουργώντας προϋποθέσεις αξιοποίησης των ουσιαστικά πολυτροπικών κειμενικών συνθέσεων. Εκεί που δεν είναι εφικτό, το κείμενο δίνεται σε μία προσεγμένη διασκευή στη δημοτική γλώσσα. Δραστηριότητες διαπολιτισμικού χαρακτήρα, όπως γλυκά που άρεσαν στον Γιωργή και είναι τούρκικα κ.ά., ολοκληρώνονταν την προσπάθεια⁵⁹.

Συμπέρασμα

Το έργο του Βιζυηνού είτε ως λογοτεχνία, στην οποία ο συγγραφέας ενέγραψε σε επίπεδο χαρακτήρων στοιχεία των εννοιολογιών του κύκλων, «...αφού το πεζογραφικό του έργο εμφανίζεται να έχει μια πολύ μικρή αξίωση στο φανταστικό και να δίνει την εντύπωση μιας έμμεσης – αλλά και με όχι σαφώς προσδιορισμένους σκοπούς και όρια-δοκιμής για αυτοβιογράφηση»⁶⁰, είτε ως λογοτεχνία της θεατικής αγροτικής θησιγραφίας⁶¹, χρησιμοποιώντας αλλά και θέτοντας υπό αμφισβήτηση νόρμες του θεατισμού ως ξωντανός φρέας της θρακικής παράδοσης, προσπαθεί να ξαναπεί τις ιστορίες του Ηρόδοτου⁶². Το έργο του εγγράφεται στο ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο στη Βίζω και στην ευρύτερη ύπαιθρο της Θράκης⁶³. Ο κόσμος του λειτουργεί ανθρωποκεντρικά και ανθρωπομορφικά: «Το ανθρώπινο δράμα είναι ο μόνος σκοπός που αγιάζει τα αιφηγματικά μέσα, και ο συγγραφέας μας ξέρει τη δουλειά του: να μας οδηγεί από τον καλύτερο δρόμο στο τέρμα του ταξιδιού, στη διαλεύκανση του μυστηρίου ή του αινίγματος, δηλ. στη λύση του δράματος (αδιάφορο αν η λύση αυτή ισοδυναμεί με αδιέξοδο)»⁶⁴. Οι χαρακτήρες των διηγημάτων του δρουν ως φορείς της σύγκρουσης δύο πραγματικοτήτων και της συγχώνευσης δύο ταυτοτήτων σε πολλά επίπεδα⁶⁵. Η χρήση της καθαρεύουσας και της δημοτικής από τον Βιζυηνό λειτουργεί όχι μόνο με την

59. Μ. Δημάση, «Η αξιοποίηση του διηγήματος *O Μοσκώβ Σελήνη*» του Γ. Βιζυηνού στη διδακτική πράξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης». Βλ. τον ιστότοπο <http://www.edu-portal.gr/modules.php>.

60. Β. Αθανασόπουλος, *Οι μύθοι της ζωής και του έργου του Βιζυηνού*, Καρδαμίτσας, Αθήνα 1992, σ. 15.

61. Π. Βουτουρής, *Ως εις καθρέπτην... Προτάσεις και υποθέσεις για την ελληνική πεζογραφία του 19ου αιώνα*, Νεφέλη, Αθήνα 1995, σσ. 259-262.

62. Μ. Χρυσανθόπουλος, *Γεώργιος Βιζυηνός: Μεταξύ φαντασίας και μνήμης*, Εστία, Αθήνα 1994.

63. Γ.Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, επιμ. Παν. Μουλλάς, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 2003, σ. νγ'.

64. *Αντ.*, σ. ρα'.

65. Β. Αθανασόπουλος, *Οι μύθοι της ζωής και του έργου του Βιζυηνού*, Καρδαμίτσας, Αθήνα 1992, σ. 167.

ιδιότητα των θεατρικών σημάτων, αλλά κυρίως ως δείκτης πολιτισμικών και κοινωνικών διαφορών.

Τα χαρακτηριστικά των έργων του καλύπτουν στο σύνολο το πλαίσιο των κριτηρίων επιλογής έργων λογοτεχνίας για διδασκαλία.

- το θέμα
- την οπτική τους γωνία
- τη θέση τους στην εθνική λογοτεχνική παράδοση
- τους ανθρώπινους χαρακτήρες
- τη γλωσσική ιδιομορφία
- τον συγγραφέας
- τη δυσκολία που παρουσιάζει για τους μαθητές⁶⁶.

Η διδασκαλία των έργων του στην ελληνική εκπαίδευση συνολικά, σε επίπεδο στοχοθεσίας και διδακτικής προσέγγισης, εστιάζουν κυρίως στην επιλογή των μέσων τα οποία θα αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της αναγνωσμότητας που συναρτάται με τη γλώσσα και παραδοσιακά επικέντρων την επικοινωνία του μαθητή με το κείμενο σε ένα εκτενές γλωσσάρι με τις «άγνωστες» δύσκολες λέξεις. Διαπιστώνεται η τάση από την πλευρά των συντακτών των εγχειριδίων να τοποθετούνται συχνά σε ένα δεύτερο επίπεδο στόχο που να αφορούν την ανάλυση της αφηγημένης ιστορίας και της αφηγηματικής γραφής⁶⁷ σε σχέση με τα δρώντα πρόσωπα.

Οι συνοδευτικές εργασίες-ερωτήσεις στην πλειοψηφία τους ασχολούνται με την ανάγνωση του έργου, ανάγοντας σε πρωταρχικής σημασίας στόχο τη διαδικασία επικοινωνίας του μαθητή με το κείμενο, ο οποίος και εκφράζεται με προφορικό ή γραπτό κείμενο μέσα στο αναγνωσκόμενο. Σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρείται επέκταση προς την ερμηνεία. Στην περίπτωση των έργων του Βιζυηνού η ερμηνευτική διάθεση προκύπτει από την «ανεπάρκεια» του αναγνώστη σε επίπεδο γλωσσικό. Καλείται έτοι να καταθέσει κείμενο πάνω στο διδασκόμενο. Η διατύπωση κριτικής σχετικά με το έργο καταγράφεται ως πρόθεση των συντακτών των δραστηριοτήτων στο εγχειρίδιο της *Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' τάξης Ενιαίου Λυκείου, Θεωρητική κατεύθυνση, Θετική κατεύθυνση (επιλογής)*⁶⁸.

66. Β. Αποστολίδου, *Κριτήρια επιλογής λογοτεχνικών βιβλίων για σχολική χρήση*, Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, Αθήνα 1997.

67. Α. Τζούμα, *Εισαγωγή στην αφηγηματολογία. Θεωρία και εφαρμογή της αφηγηματικής τυπολογίας του G. Genette*, Συμμετρία, Αθήνα 1997, σσ. 36-37, και Ε.Γ. Καψωμένος, *Αφηγηματολογία. Θεωρία και μέθοδοι ανάλυσης της αφηγηματικής πεζογραφίας*, Παπάκης, Αθήνα 2003, σσ. 13, 82.

68. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Ενιαίου Λυκείου, Θεωρητική κατεύθυνση, Θετική κατεύθυνση (επιλογής)*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2004· R. Scholes, *H Δύναμη του Κειμένου. Λογοτεχνική Θεωρία και διδασκαλία των γραμμάτων*, μτφρ. Ζωή Μπέλλα, Τυπωθήτω, Αθήνα 2005, σσ. 47-68.